

Барастир

Присвячення коня небіжчику. Художник
Махарбек Туганов

Барáстир (з осетин. — букв. всевладний) — у традиційних віруваннях осетин — володар світу померлих; фігурує в нартському епосі.

Зміст

- 1 У міфології
- 2 Академічна полеміка
- 3 Додатково
- 4 Література
- 5 Автор ВУЕ
- 6 Важливо!

У міфології

За міфами, Барастир надійно зберігає ключі від «Дзанат» та «Зиндон» (в осетинській міфології — аналоги раю та пекла). Відомо кілька легенд про героїв, що живцем проникають до володінь Барастира, аби повернути когось до світу живих (міфологема катасису).

По суті, є парним персонажем: має тісний зв'язок із вірною служницею та помічницею на ім'я Амінон — суворою брамницею на мосту до потойбіччя (дослідники проводять паралель з образами діви Модгуд у міфах скандинавів та діви Даени в іранців). Залежно

від учинків за життя, шляхетну людину по смерті може вітати посміхнена Амінон, а Барастир гостинно запросить таку душу до свого столу, негідника ж чекатиме покарання. За недобру вдачу та лихі вчинки Барастир карає жорстоко, наче тюремник. Людські діяння та думки відомі як Барастиру, так і Амінон, проте вона однаково розпитує гостя про його минуле — перевіряє, чи не буде померлий брехати. За віруваннями, залізна брама до краю померлих відкрита лише до заходу сонця, через що в осетин ще донедавна діяла заборона на нічний похорон (аби померлий не тинявся під закритою брамою до світанку). Відповідником Барастира у міфології кавказьких народів є чеченсько-інгушський Ештра.

Академічна полеміка

Опис посмертних відплат у Зиндоні та постать діви-стража на чарівному мосту, що веде до краю померлих, є підставовими для припущення про сильне давньоіранське (авестійське) підґрунтя «меритократичних» осетинських вірувань про смерть. Що не дивно, оскільки цей народ розмовляє північноіранськими діалектами, а його автентична релігія несла виразний відгомін маздаїзму. Наприкінці 19 ст. цією проблемою переймався М. Ковалевський. Через занадто буквальне сприйняття такого паралелізму вчений зазнав справедливої критики від філолога й міфолога Ж. Дюмезіля (1898–1986; Франція).

Також є підстава вбачати у традиційному звичаї осетин ставити на поминках опудало небіжчика (юп) та бенкетувати з ним спробу реалізувати гостинний прийом в господі Барастира. За традиційними віруваннями, в опудало входить душа померлого, яка тимчасово відпрошується в Барастира додому на гостювання.

Додатково

За однією з легенд, Барастир якось відпустив у гості до безутішного Уризмага (один із головних героїв-персонажів нартського епосу) його померлого Неназваного сина, але за умови, щоби повернувся до сутінок. Аби інші мерці не повтікали слідом за хлопцем, той їхав на хитро підкованому коні (з обернено підбитими підковами).

Література

1. Дюмезиль Ж. Осетинский эпос и мифология / Пер. с фр. А. З. Алмазовой. Москва : Наука, 1976. С. 14–15, 40–43, 77–79.
2. Чибиров Л. А. Традиционная духовная культура осетин. Москва : РОССПЭН, 2008. С. 35–50, 69–70.
3. Салбиев Т. К. В поисках создателя. Мифология и традиционная культура осетин. Москва : СЕМ, 2013. 238 с.

4. Дарчиев А. В. Эсхатологический мотив прохождения Души человека через Небесную Цепь в Осетинской легенде о Руймоне (Историографический аспект) // Успехи современной науки. 2016. Т. 10. № 12. С. 7–11.
5. Дзиццойты Ю. А. Из сакральной лексики осетинского языка // NARTAMONGÆ. 2019. Т. 14. № 1–2. С. 226–229.

Автор ВУЕ

Д. О. Король

Покликання на цю статтю: Король Д. О. Барастир // Велика українська енциклопедія.
URL: <https://vue.gov.ua/Барастир> (дата звернення: 6.05.2022).

Статус гасла: Оприлюднено

Оприлюднено: 20.05.2021